

Mezinárodní příslušnost soudů ve sporech z online B2B smluv

Tereza Kyselovská

1. Úvod	134
1.1 Vymezení zkoumané problematiky	134
1.2 Vymezení pracovních hypotéz a cílů příspěvku	134
2. Vybrané otázky elektronizace a jejího vlivu na pravidla pro založení mezinárodní pravomoci/příslušnosti soudů	135
2.1 Cíl a struktura kapitoly	135
2.2 Nařízení Brusel I	135
2.3 Vliv elektronizace na pravidla pro založení obecné příslušnosti	136
2.4 Vliv elektronizace na pravidla pro založení tzv. alternativní příslušnosti dle Nařízení Brusel I	137
3. Závěr	142
4. Seznam použitých zdrojů	143

Mezinárodní příslušnost soudů ve sporech z online B2B smluv

Abstrakt

Tento příspěvek se zabývá analýzou pravidel pro určení mezinárodní pravomoci/příslušnosti v případě online business-to-business smluv. Předmětem zkoumání je Nařízení Brusel I a jeho ustanovení v článku 2 a článku 5 odst. 1. Článek 2 obsahuje kritérium bydliště žalovaného. Článek 5 odst. 1, tzv. alternativní příslušnost ve věcech obchodních smluv, obsahuje kritérium místa plnění (resp. místa dodání a místa poskytnutí služby). Tato kritéria jsou analyzována z pohledu offline a online.

Klíčová slova

mezinárodní pravomoc (příslušnost), Nařízení Brusel I, online smlouvy, business-to-business smlouvy, místo plnění

Abstract

This contribution deals with the analysis of the rules of jurisdiction for online business-to-business contracts from the point of view of Brussels I Regulation. This Regulation contains relevant rules in Article 2 and Article 5 (1). Article 2 deals with the general provision and connecting factor defendant's domicile. Article 5 (1) deals with special rules for contracts and contains connecting factor place of performance. These provisions and their connecting factors are analyzed in offline and online contracts.

Key words

jurisdiction, Brussels I Regulation, online contracts, business-to-business, place of performance, complex contracts

JUDr. Bc. Tereza Kyselovská, Ph.D.

tereza.kyselovska@law.muni.cz

JUDr. Bc. Tereza Kyselovská, Ph.D. je absolventkou Právnické fakulty Masarykovy univerzity (2008), kde od roku 2009 působí na Katedře mezinárodního a evropského práva. Vyučuje předměty z oblasti mezinárodního práva soukromého, práva mezinárodního obchodu a rozhodčího řízení. V rámci své vědecké a publikační činnosti se zaměřuje na problematiku vztahu elektronizace a mezinárodního práva soukromého a procesního. Je členkou fakultního týmu soutěže v mezinárodní obchodní arbitráži Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot.

1. Úvod¹

Díky rozvoji komerčního využívání internetu a nových informačních a komunikačních technologií dochází nárůstu přeshraničních styků.² S rostoucím počtem přeshraničních styků roste i počet přeshraničních sporů.

Vliv globalizované ekonomiky zasahuje (kromě jiných otázek) především oblast (mezinárodního) obchodu. Vznik virtuálního světa, který boří tradiční hranice mezi státy, rozvoj cestování a jeho dopady ovlivňuje nejen společnost samotnou, ale i normativní systémy regulace.³ Tyto se musí vyrovnávat s existencí tohoto nového prostředí, které má své specifické vlastnosti. Především z pohledu mezinárodního práva soukromého a procesního narušuje tradiční vnímání vazby místa a právního řádu, tedy lokalizaci osob, věcí a jednání k území určitého státu.

V dnešní době to nejsou jen běžní uživatelé (spotřebitelé), kteří využívají služby počítačové sítě, jako jsou elektronická pošta, služba world wide web apod. Internet a další počítačové sítě se stal neodmyslitelnou součástí obchodování a obchodních strategií podnikatelů. Stal se důležitým nástrojem (mezinárodního) obchodního styku.

1.1 Vymezení zkoumané problematiky

Tématem tohoto příspěvku je analýza vlivu elektronizace na pravidla pro určení mezinárodní pravomoci (příslušnosti) soudů ve sporech z přeshraničních obchodně podnikatelských (business-to-business) online smluv. Tedy problematika soukromoprávních obchodněprávních vztahů s mezinárodním prvkem. Kdykoliv má soukromoprávní vztah spojení se dvěma a více zeměmi a právními řády, je potřeba odpovědět na dvě základní otázky. Který soud má mezinárodní pravomoci (jejich příslušnost) k rozhodnutí sporu a jaké je právo rozhodné? Tyto otázky řeší obor mezinárodního práva soukromého a procesního

V příspěvku se zaměřím právě na **problematiku pravidel pro určení mezinárodní pravomoci/příslušnosti soudů**. Řešení otázek mezinárodního práva procesního má zásadní význam pro zacházení s hmotněprávními vztahy s mezinárodním prvkem. Klíčovým pojmem je „forum“. „*Forum je nejen geograficky určené místo konání řízení, ale především určovatel vazby na kon-*

krétní právní řád.“⁴ Pro spory s mezinárodním prvkem má právní i ekonomický význam.⁵

Forum ovlivňuje aplikaci procesních norem, norem mezinárodního práva soukromého (vč. způsobu aplikace cizího práva), výhrady veřejného pořádku, mezinárodně kogentních (imperativních) norem a další. Rozhoduje také o míře volnosti v aplikaci jednotlivých norem.

Při řešení případu s mezinárodním prvkem před obecnými soudy⁶ je proto třeba se nejdříve vypořádat s určením sudiště a procesními otázkami. Má-li se soud zabývat určitým případem obsahujícím mezinárodní prvek, musí nejprve zhodnotit svou mezinárodní pravomoc (příslušnost)⁷.

V příspěvku se budu zabývat **analýzou Nařízení Brusel I a jeho pravidly pro založení mezinárodní pravomoci (příslušnosti) soudů ve věcech obchodních**. Tedy určení soudu, který bude oprávněn řešit spory z vznikající ze smluv, jež byly uzavřeny nebo plněny online.

Oblast zkoumání jsem dále zúžila na **smlouvy mezi podnikateli**, tedy tzv. business-to-business smlouvy **v rámci elektronického obchodování**.⁸

Důvodem tohoto zaměření je především to, že většina odborné literatury se věnuje analýze online spotřebitelských smluv. Problematika obchodněprávních smluv mezi podnikateli v mezinárodním prostředí je však neméně zajímavou a velmi důležitou. Ráda bych proto tímto článkem přispěla k odborné diskuzi v této oblasti.

1.2 Vymezení pracovních hypotéz a cílů příspěvku

Cílem příspěvku je analýza pravidel pro založení mezinárodní pravomoci soudů ve sporech vyplývajících z online business-to-business smluv v rámci Nařízení Brusel I. Předmětem zkoumání budou jeho vybraná ustanovení, která budu analyzovat především z pohledu vlivu elektronizace.

Na základě výše uvedeného bude v tomto příspěvku sledováno potvrzení nebo vyvrácení hlavní pracovní hypotézy a dvou subhypotéz:

4 ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 552 s. ISBN 978-80-7357-562-5. S. 214.

5 ROZEHNALOVÁ (2010) op. cit., s. 214.

6 V dizertační práci se věnuji výhradně řešení mezinárodněprávních sporů před soudy obecnými. Z tohoto důvodu jsem vyloučila řízení před rozhodci a rozhodčími soudy. V tomto typu řízení není vazba místa a práva státu tam platného zcela jednoznačná. V (mezinárodním) rozhodčím řízení lze hovořit o tzv. delokalizaci či denacionalizaci. Tedy o rozvolnění či zcela popření právní vazby mezi fórem a řízením.

7 K pojmům mezinárodní pravomoc a mezinárodní příslušnost srov. KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 6. vyd. Brno: Doplněk, 2004. 458 s. ISBN 1081-278-2004.

8 V předložené práci vycházím z pojetí elektronického obchodu (*e-commerce*) jakožto **obchodní aktivity realizované prostřednictvím prostředků informačních technologií, především realizace obchodních aktivit (nebo jejich částí) s využitím elektronických nástrojů – počítačových sítí (internet a jeho služby)**. In: KYSELOVSKÁ, Tereza. *Elektronizace a její vliv na vybrané segmenty mezinárodního práva soukromého a procesního* [online]. 2013 [citováno 30.4.2013]. Dizertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/107801/pravf_d/. s. 30

1 Tento článek byl zpracován na základě dizertační práce autorky KYSELOVSKÁ, Tereza. *Elektronizace a její vliv na vybrané segmenty mezinárodního práva soukromého a procesního* [online]. 2013 [citováno 30.4.2013]. Dizertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/107801/pravf_d/.

2 KOHL, Uta. Eggs, Jurisdiction and the Internet [online]. *International and Comparative Law Quarterly*. 2002, Vol. 51, s. 555 – 582 [citováno 12.9.2012]. Dostupné z: www.heinonline.org. S. 556 – 557.

3 K normativní regulaci kyberprostoru, proměňám práva v kontextu nových technologií srov. například POLČÁK, Radim. *Introduction to ICT Law (Selected Issues)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 185 s. ISBN 978-80-210-4302-2; POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha: Auditorium, 2012. 388 s. ISBN 978-8087-28422-3. Polčák hovoří o nutnosti zamýšlení se nad způsobem přístupu, který je použit k porozumění a právnímu uchopení otázek vznikajících z používání informačních a komunikačních technologií.

Současná právní úprava pravidel pro založení mezinárodní pravomoci (příslušnosti) soudů dle Nařízení Brusel I nezajišťuje právní jistotu a předvídatelnost stran pro určení příslušného soudu ve sporech ze soukromoprávních obchodněprávních vztahů s mezinárodním prvkem vznikajících v online prostředí.

- a) **Kritérium bydliště žalovaného dle článku 2 Nařízení Brusel I nezajišťuje právní jistotu a předvídatelnost stran pro určení příslušného soudu ve sporech ze soukromoprávních obchodněprávních vztahů s mezinárodním prvkem vznikajících v online prostředí.**
- b) **Kritéria tzv. alternativní příslušnosti dle článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I nezajišťují právní jistotu a předvídatelnost stran pro určení příslušného soudu ve sporech ze soukromoprávních obchodněprávních vztahů s mezinárodním prvkem vznikajících v online prostředí.**

2. Vybrané otázky elektronizace a jejího vlivu na pravidla pro založení mezinárodní pravomoci/příslušnosti soudů

2.1 Cíl a struktura kapitoly

Cílem této kapitoly je analýza vybraných pravidel pro založení mezinárodní pravomoci/příslušnosti soudů v rámci Nařízení Brusel I. Tato pravidla budou zkoumána především z pohledu vlivu elektronizace.

V první části této kapitoly budou zhodnoceny aplikační předpoklady Nařízení Brusel I a identifikována jeho ustanovení, která budou předmětem našeho zkoumání. V dalších částech budou tato ustanovení podrobena stručné analýze z pohledu tradičního (offline). Toto vymezení považují za nutné pro zhodnocení vlivu elektronizace.

V závěrečné části této kapitoly budou zhodnoceny pracovní hypotézy, které byly vymezeny v úvodní kapitole.

2.2 Nařízení Brusel I

2.2.1 Úvod

V rámci evropského justičního prostoru a evropského mezinárodního práva soukromého a procesního je nejvýznamnějším předpisem Nařízení Brusel I,⁹ které upravuje mezinárodní pravomoc (v rámci některých ustanovení i příslušnost) soudů a pravidla pro uznávání a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Cílem Nařízení Brusel I je zajistit volný pohyb rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

stanovením jednotných pravidel pro příslušnost soudů a uznání a výkon rozhodnutí.¹⁰

Nařízení Brusel I prošlo v letech 2009 až 2012 významnou revizí. Jejím výsledkem bylo přijetí „nového“ Nařízení Brusel I.¹¹ Tento předpis se ve své části stane použitelným až od 10. ledna 2015.¹² Největší změny oproti současné právní úpravě lze nalézt v části věnované uznání a výkonu cizích z rozhodnutí. Z hlediska cíle tohoto příspěvku a zkoumaných ustanovení v rámci Nařízení Brusel I (článek 2 a článek 5 odst. 1) nedošlo v nové verzi ke změnám.

2.2.2 Aplikační předpoklady Nařízení Brusel I

Nařízení Brusel I se vztahuje na nároky ze smluvních, mimosmluvních a vlastnických vztahů v řízeních s relevantním mezinárodním prvkem mezi fyzickými a právními osobami soukromého práva.¹³

Nařízení Brusel I je právně závazné a aplikovatelné na území členských států EU.¹⁴ A to včetně Dánska, které má zvláštní režim pro justiční spolupráci v rámci Smlouvy o fungování Evropské unie.¹⁵

Nařízení Brusel I se vztahuje na řízení zahájená a veřejné listiny vypracované po vstupu Nařízení Brusel I v platnost, tedy od 1. března 2003,¹⁶ pro Českou republiku od 1. května 2004.

Z hlediska věcné působnosti se Nařízení Brusel I vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu (článek 1).¹⁷ Nevztahuje se zejména na věci daňové, celní a správní. Nařízení Brusel I se vztahuje na řízení mezi soukromými osobami, nikoliv na řízení s veřejnoprávními osobami, které jednájí ve výkonu veřejné moci.¹⁸ Článek 1 odst. 2 Nařízení Brusel I výslovně vylučuje některé otázky, které do rozsahu jeho působnosti nespádají.

2.2.3 Vymezení zkoumaných pravidel pro založení mezinárodní pravomoci/příslušnosti soudů dle Nařízení Brusel I

Jak již bylo vymezeno v úvodní kapitole, tento příspěvek se zabývá vlivem elektronizace na pravidla pro založení mezinárodní pravomoci/příslušnosti soudů ve sporech vyplývajících ze smluvních závazkových vztahů mezi podnikateli. Z hlediska tohoto cíle se zaměříme na analýzu následujících ustanovení v Nařízení Brusel I:

- Článek 2 - obecná příslušnost;

¹⁰ Bod 6 Preambule k Nařízení Brusel I.

¹¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad publikace Evropské unie [citováno 1.1.2013]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.

¹² Článek 81 nového Nařízení Brusel I.

¹³ MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation*. München: Sellier European Law Publishers, 2007. 852 s. ISBN 978-3-935808-32-3. s. 48.

¹⁴ MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 23.

¹⁵ Dánsko přistoupilo k režimu Nařízení Brusel I samostatnou mezinárodní smlouvou s EU ze dne 1. 7. 2007.

¹⁶ Článek 66 a 76 Nařízení Brusel I.

¹⁷ Věcná působnost nového Nařízení Brusel I je upravena v článku 1.

¹⁸ MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 52.

⁹ Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad publikace Evropské unie [citováno 1.9.2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.

- Článek 5 odst. 1 – tzv. alternativní příslušnost pro spory ze smluvních závazkových vztahů.

Cílem našeho příspěvku není podrobná analýza uvedených ustanovení z pohledu tradičního (offline). Tento úkol přenecháváme povolanějším publikacím¹⁹ a komentářům²⁰. Vymezením cílem tohoto příspěvku je zkoumání těchto pravidel z pohledu vlivu elektronizace.

2.3 Vliv elektronizace na pravidla pro založení obecné příslušnosti

2.3.1 Vymezení pravidla pro založení obecné příslušnosti dle Nařízení Brusel I

Pravidla obecné příslušnosti jsou v Nařízení Brusel I upravena v člancích 2 až 4.

Základním pravidlem v Nařízení Brusel I je článek 2, který upravuje tzv. obecnou příslušnost. Dle článku 2 odst. 1 „*nestanoví-li toto Nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost, žalovány u soudů tohoto členského státu.*“ Dle článku 2 odst. 2 se „*na osoby, které nejsou státními příslušníky členského státu, v němž mají bydliště, použijí pravidla pro určení příslušnosti, která se použijí pro jeho vlastní státní příslušníky.*“

Nařízení Brusel I je možné aplikovat, má-li žalovaný bydliště na území EU. Státní příslušnost žalovaného není pro účely Nařízení Brusel I rozhodující²¹. Článek 2 Nařízení Brusel I je podle rozhodnutí Soudního dvora ve věci *C-281/02 Owusu*²² kogentním ustanovením (mandatory provision), od které se státy nemohou odchýlit.²³

Nařízení Brusel I obsahuje pravidla pro určení bydliště fyzické a právnické osoby. Pro osoby fyzické jsou upravena v článku 59 Nařízení Brusel I,²⁴ který však neobsahuje autonomní definici.²⁵ V článku 60 Nařízení

Brusel I²⁶ je již obsažena autonomní definice²⁷ pro bydliště právnických osob.

2.3.2 Vymezení vlivu elektronizace na pravidla pro založení obecné příslušnosti dle Nařízení Brusel I

Jedním z problémů, který lze u elektronické kontraktace nalézt, je identifikace smluvních stran.²⁸ Pro účely procesního práva pak identifikace místa jejich bydliště.²⁹ Otázka lokalizace osob je spojena nejen s obecnou příslušností, ale i s alternativní příslušností (viz výklad v další kapitole). Lokalizace osob je spojena i otázkou, kde se nacházela osoba například v okamžiku uzavření smlouvy, v okamžiku jejího plnění ze smlouvy (pro účely článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I) apod.

Z pohledu mezinárodního práva procesního a vlivu elektronizace je tato otázka *per se* poměrně nezajímavá. Identifikace a lokalizace osob je spíše záležitostí technologií. Má však významné právní důsledky, proto považujeme za důležité se touto otázkou v rozsahu článku 2 Nařízení Brusel I zabývat.

Pro založení obecné příslušnosti dle článku 2 Nařízení Brusel I nutné, aby měl žalovaný bydliště na území členského státu. V kontextu elektronizace je otázkou identifikace smluvního partnera a zjištění jeho bydliště.

Na internetu může být elektronická transakce uzavřena například cestou videokonference nebo skype mezi obchodníky, kteří se nacházejí na území různých států.

V rámci elektronického obchodu a obchodníků-podnikatelů, kteří provádějí svou obchodně-podnikatelskou činnost online, je nutné zabývat se kritériem bydliště (domicilu).

Je otázkou, zda je toto kritérium aplikovatelné i na webové stránky. Jednou z výhod elektronického obchodu je, že podnikatel nemusí mít kamennou prodejnu, může podnikat pouze na svých webových stránkách. Na těchto musí být uvedeny základní informace týkající se podnikatele. Tato obecná informační povinnost vyplývá také z článku 5 směrnice o elektronickém obchodu^{30, 31}

19 K tomu z tuzemské odborné literatury srov. například ROZEHNALOVÁ, Naděžda; TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2005. 401 s. ISBN 80-210-3054-2; ROZEHNALOVÁ, Naděžda; VALDHANS, Jiří; DRLIČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-016-5.

20 K tomu ze zahraniční odborné literatury srov. především MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation*. München: Sellier European Law Publishers, 2007. 852 s. ISBN 978-3-935808-32-3.

21 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 73.

22 Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 1. března 2005, Andrew Owusu proti N. B. Jackson, jednájícímu pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“, a dalším, věc C-281/02. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad publikace Evropské unie [citováno 28.12.2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.

23 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 72.

24 Článek 59 odst. 1 a 2 Nařízení Brusel I: „*Pro posouzení toho, zda má strana řízení bydliště na území členského státu, u jehož soudů byl podán návrh, použije soud své právo. Nemá-li strana řízení bydliště v členském státě, u jehož soudů byl podán návrh, použije soud pro posouzení, zda má strana řízení bydliště v jiném členském státě, právo tohoto členského státu.*“

25 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 699.

26 Článek 60 odst. 1 Nařízení Brusel I: „*Pro účely tohoto nařízení se v případě společností nebo jiných právnických osob nebo sdružení fyzických nebo právnických osob „bydlištěm“ rozumí místo, kde má tato osoba své a) sídlo nebo b) ústředí nebo c) hlavní provozovnu.*“

27 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 702.

28 REED, Chris. *Making Law in Cyberspace*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 249 s. ISBN 978-0-19-965760-5. s. 50.

29 FAWCETT, James, J; HARRIS, Jonathan, M; BRIDGE, Michael. *International Sale of Goods in the Conflict of Laws*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 1458 s. ISBN 0199244693. S. 511.

30 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad publikace Evropské unie [citováno 1.9.2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.

31 V současné době probíhá revize směrnice o elektronickém obchodu. V lednu 2012 zveřejnila Evropská komise pracovní dokument On-line služby, včetně e-commerce, na jednotném trhu. Cílem revize je adaptace směrnice a zohlednění vývoje a změn, ke kterým došlo v prostředí internetu od vydání směrnice v roce 2001. In: *Commission Staff Working Document. Online services, including e-commerce, in the Single Market* [online]. COM(2011) 942 final [citováno 14.2.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/e-

(k otázce webových stránek jako pobočky srov. výklad v dalších kapitolách.).

Pravidlo obecné příslušnosti lze nalézt i v judikatuře soudů Spojených států, která je založena na podobných kritériích – bydliště apod. Jak uvádí *Svantesson*, v současné době lze ve Spojených státech pozorovat trend rozšiřování obecné příslušnosti v online kontextu.³² *Svantesson* uvádí příklady rozhodnutí, kdy soudy aplikovaly kritéria obecné příslušnosti i na obchodníky, kteří provozují svou obchodně podnikatelskou činnost pouze prostřednictvím svých webových stránek. Tyto webové stránky mohou být dostupné kdekoliv po celém světě. Obchodník tak teoreticky může být žalován všude tam, kde je jeho webová stránka dostupná.

Exkurs: Lex loci server

V odborné literatuře se lze setkat s uměle vytvářeným hraničním určovatelem nebo procesním kritériem *lex loci server*.³³ Jak už označení napovídá, jedná se o místo polohy serveru (tedy počítače, který poskytuje určité služby nebo počítačový program, který tyto služby realizuje). Na serveru se může nacházet (je uložena) webová stránka nebo jsou uloženy relevantní informace/data.

Lze se setkat se soudními rozhodnutími, kdy národní soudy (především v USA) založily svou obecnou příslušnost právě na faktu, že server se nachází v jejich jurisdikci a na jejich území. Jak uvádí *Svantesson*, tento přístup je velmi naivní a nezohledňuje podstatu a úlohu serveru jako pouhého „nosiče“ informace. Jako jedinou situaci, kdy by bylo možné toto kritérium využít, je rámci výkonu rozhodnutí.³⁴ Bude-li se server nacházet na území *fora*, je výkon rozhodnutí (například povinnost stáhnout závadnou informaci) teoreticky usnadněn. Prakticky však mohou správci obsah poměrně snadno přesunout na jiné místo a pokračovat ve výkonu své činnosti.

2.3.3 Shrnutí podkapitoly

Jak vyplývá z výše uvedeného výkladu, elektronizace může ovlivnit pravidla pro založení obecné příslušnosti dle článku 2 Nařízení Brusel I. Jedná se především o identifikaci a lokalizaci osob a jejich bydliště (domicilu).

Tato problematika nicméně není otázkou mezinárodního práva soukromého a procesního jako takového. Jedná se spíše o problematiku, pro jejíž řešení mohou nalézt odpovědi technologie a její prostředky. V této souvislosti je možné uvést problematiku tzv. geolokačních technologií a jejich využití v mezinárodním právu soukromém. Tato otázka však překračuje vymezený rozsah našeho příspěvku. V podrobnostech proto odkazujeme na příslušnou odbornou literaturu.³⁵

commerce/docs/communication2012/SEC2011_1641_en.pdf.

32 SVANTESSON (2012)a op. cit., s. 319.

33 SVANTESSON (2012)a op. cit., s. 356 – 357.

34 SVANTESSON (2012)a op. cit., s. 356 – 357.

35 Této problematice se věnuje především *Svantesson*. K tomu srov. například SVANTESSON, Dan Jerker B. „Imagine there's no countries...“ – Geo-identification, the law and the not so borderless Internet [online]. *Bond University Law Papers*. Faculty of Law, 2007 [citováno 12.1.2013]. Dostupné z: <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent>.

V úvodní kapitole jsme si stanovili první pracovní hypotézu: **Kritérium bydliště žalovaného dle článku 2 Nařízení Brusel I nezajišťuje právní jistotu a předvídatelnost stran pro určení příslušného soudu ve sporech ze soukromoprávních obchodněprávních vztahů s mezinárodním prvkem vznikajících v online prostředí.** Tato hypotéza nebyla potvrzena.

2.4 Vliv elektronizace na pravidla pro založení tzv. alternativní příslušnosti dle Nařízení Brusel I

2.4.1 Vymezení pravidel pro založení alternativní příslušnosti dle Nařízení Brusel I

Obecné pravidlo podle článku 2 má v oddíle 2 Nařízení Brusel I dvě alternativy, články 5 a 6.³⁶

Ustanovení alternativní příslušnosti jsou výjimkami z obecného pravidla bydliště žalovaného dle článku 2 Nařízení Brusel I. Je možné je použít tehdy, pokud příslušnost založená na jejich základě je pro strany předvídatelná a naplňuje tak požadavek právní jistoty.³⁷

Cílem a účelem alternativní příslušnosti je založit soudiště tak, aby bylo co nejužší spojeno s předmětným sporem.³⁸ Tím má být umožněn řádný výkon spravedlnosti; posílení právní jistoty žalovaného, který nebude žalován ve státě, jehož příslušnost nemohl rozumně předpokládat; řádný výkon spravedlnosti a užitečná procesní organizace.³⁹ Právě soud nejbližší spojený s předmětem sporu může například nejlépe zajistit a provést důkazy (*C-189/08 Zuid-Chemie BV*).⁴⁰

2.4.2 Pravidla pro založení alternativní příslušnosti dle článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I

Z pohledu pravidel pro založení mezinárodní pravomoci/příslušnosti soudů pro spory vyplývající z obchodněpodnikatelských (business-to-business smluv) je významný článek 5 odst. 1 Nařízení Brusel I. Toto usta-

cg?article=1131&context=law_pubs; SVANTESSON, Dan Jerker B. How Does the Accuracy of Geo-location Technologies Affect the Law? [online]. *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 2008, Vol. 2, Issue 1, s. 11 – 21 [citováno 11.1.2013]. Dostupné z: http://mujtl.law.muni.cz/storage/1234798550_sb_02_svantesson.pdf; SVANTESSON, Dan Jerker B. *Private International Law and the Internet*. Second Edition. The Netherlands: Kluwer Law International, 2012. 557 s. ISBN 978-90-411-3416-5.

36 Pro vyjasnění terminologie je nutné upřesnit, že oddíl 2 je v textu Nařízení Brusel I označen jako „Zvláštní příslušnost“. Pro potřeby našeho výkladu však používáme označení „Alternativní příslušnost.“ Toto označení podle našeho názoru lépe vystihuje povahu těchto ustanovení. Označení „alternativní příslušnost“ je také v souladu tuzemskými učebnicemi mezinárodního práva procesního, ze kterých v práci vycházíme. Při užití označení „alternativní“ místo „speciální“ pravomoci v článcích 5 a 6 Nařízení Brusel I vycházíme z publikace ROZEHNALOVÁ, TÝČ op. cit., s. 200 a následně. Naopak v jiné tuzemské učebnici, PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 409 s. ISBN 978-8074000348, je standardně užíváno označení „zvláštní příslušnosti.“ K tomu srov. s. 135 a následně.

37 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 89.

38 ROZEHNALOVÁ, TÝČ op. cit., s. 203.

39 Bod 12 Preambule k Nařízení Brusel I.

40 Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 16. července 2009, *Zuid-Chemie BV* proti *Philippo's Mineralenfabriek NV/SA*, věc C-189/08. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad publikace Evropské unie [citováno 20.12.2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.

novení upravuje tzv. alternativní příslušnost ve smluvních závazkových vztazích.

V systematicke Nařízení Brusel I se jedná o jedno z nejvýznamnějších a zároveň nejsložitějších pravidel, má však velký praktický význam.⁴¹ Text článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I zní:

„Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována,

1. a) pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o němž se jedná, byl nebo měl být splněn;
- b) pro účely tohoto ustanovení, a pokud nebylo dohodnuto jinak, je místem plnění zmíněného závazku:
  - v případě prodeje zboží místo na území členského státu, kam podle smlouvy zboží bylo nebo mělo být dodáno,
  - v případě poskytování služeb místo na území členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytovány,
- c) nepoužije-li se písmeno b), použije se písmeno a).

Pro aplikaci článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I je nutné, aby měl žalovaný bydliště na území členského státu EU. Pokud má žalovaný bydliště na území členského státu, může si žalující zvolit, zda bude postupovat podle obecného (článek 2) nebo alternativního (článek 5 odst. 1) pravidla. Volbu žalobce může ovlivnit řada okolností, jako jazyková a územní blízkost, náklady řízení, aplikace procesních a imperativního norem *fora*, nutnost uznání a výkonu rozhodnutí a další.

Alternativní pravidlo v článku 5 odst. 1 obsahuje vlastní systematicku, člení se na odst. 1 písm. a) a písm. b). Článek 5 odst. 1 písm. b) má přednostní použití před článkem 5 odst. 1 a).

Pro řádnou aplikaci článku 5 odst. 1 je proto nutné nejdříve kvalifikovat, o jaký smluvní typ se jedná.

Jedná-li se o kupní smlouvu nebo o smlouvu o poskytování služeb, aplikuje se článek 5 odst. 1 písm. b). V případě prodeje zboží je možné žalovat v místě dodání, v případě poskytování služeb v místě, kde byly služby poskytnuty.

Bude-li předmětem sporu tzv. jiná smlouva (tedy nikoliv smlouva o dodání zboží nebo smlouva o poskytnutí služeb, resp. podmínky aplikace článku 5 odst. 1 písm. b) nebudou splněny), aplikuje se článek 5 odst. 1 písm. a). V tomto případě je nutné určit tzv. rozhodný závazek (závazek, který se jedná) a místo plnění tohoto závazku.

Na tomto místě je nutné zdůraznit, že většina smluv (i v online kontextu) bude kvalifikována jako smluvní typ v rozsahu ustanovení článku 5 odst. 1 písm. b), tedy smlouvy kupní nebo smlouvy o poskytnutí služeb. Aplikace článku 5 odst. 1 písm. a) Nařízení Brusel I je spíše výjimečná.

2.4.3 Elektronizace a její vliv na pravidla pro založení alternativní příslušnosti dle článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I⁴²

Smlouvy mezi obchodníky tvoří základ mezinárodního obchodu. Objem obchodních transakcí mezi obchodníky prostřednictvím počítačových sítí a internetu neustále narůstá.⁴³

Smlouvy mohou být nejen uzavírány online, ale také plněny online. Je proto otázkou, zda pro určení příslušného soudu pro řešení sporů z takovýchto smluv je možné použít alternativní pravidla příslušnosti stanovené v článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I. V rámci smluv, jejichž předmětem je plnění v elektronické podobě (například vytvoření webových stránek, stažení počítačového programu) je **největší otázkou více míst plnění, dodání nebo poskytnutí služeb, které mohou připadat do úvahy.**

Již na konci 90. let bylo na půdě UNCITRAL řečeno: „...for online contracts in general, in the matter of jurisdiction and applicable law, if the performance of the relevant obligation takes place off-line, the existing rules of private international law referring to the place of performance remain relevant. If the performance takes place on-line, the place of performance is not appropriate as a connecting factor. In that case, the relevant connecting factors are the location of each of the parties involved.“⁴⁴

Na úvod je nutné uvést, že tato část je založena především na našich vlastních závěrech a úvahách *de lege ferenda*. V oblasti B2B smluv, procesních předpisů (především Nařízení Brusel I) a pravidel pro založení mezinárodní pravomoci (příslušnosti) dle kritéria místa plnění/místa dodání/místa poskytnutí služeb neexistuje příliš rozsáhlý počet zdrojů. Většina tuzemské i zahraniční literatury se věnuje především online spotřebitelským smlouvám a řešení sporů z nich vznikajících.⁴⁵

42 Tato část byla zpracována na základě předchozího výzkumu autorky a jejího článku KYSELOVSKÁ, Tereza. Interpretace článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I a hraničního určovatele „místo plnění“ v případě B2B online smluv. In ŽATECKÁ, Eva; KOVÁČOVÁ, Lucia; NECHVÁTALOVÁ, Lucia; VOMÁČKA, Vojtěch. *COFOLA 2012. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádáné Právnickou fakultou Masarykovy univerzity* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 1724 s., od s. 998-1005 [citováno 26.12.2012]. ISBN 978-80-210-5929-0. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2012/sbornik-cofola-2012.pdf>.

43 Ke statistikám elektronického obchodu srov. například údaje Evropské komise a Eurostatu. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/E-commerce_statistics. Stránka navštívena dne 14.2.2013.

44 UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (1996) with Guide to Enactment with additional article 5 bis as adopted in 1998 [online]. UNCITRAL [citováno 30.12.2012]. Dostupné z: http://www.uncitral.org/uncitral/uncitral_texts/electronic_commerce/1996Model.html

45 K tomu srov. například GILLIES, Lorna, E. *Electronic Commerce and International Private Law. A Study of Electronic Consumer Contracts*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited, 2008. ISBN 978-0-7546-4855-0; EDWARDS, Lillian; WAELDE, Charlotte. *Law and the Internet*. Third Edition. Oxford: Hart Publishing Ltd., 2009. 713 s. ISBN 978-1-84113-815-2; HÖRNLE, Julia. *Cross-border Internet Dispute Resolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 286 s. ISBN 978-0-521-89620-7; KYSELOVSKÁ, Tereza. Online spotřebitelské smlouvy a hraniční určovatel „zaměření“ činnosti ve světle judikatury Soudního dvora Evropské unie. Časopis pro právní vědu a praxi. 2011, roč. 19, č. 3, s. 221 – 226. ISSN 1210-9126; KYSELOVSKÁ, Tereza. Rome I Regulation and the Law Applicable to Internet-Related Consumer Contracts. In: SMUK, Peter. *Az állam és jog alapvető értékei II. Győr: Széchenyi István Egyetem Állam – és Jogtudományi Doktori Iskola*. 1. vyd. Győr:

41 PAUKNEROVÁ op. cit., s. 139.

Naši analýzu neusnadňuje ani fakt, že ji nemůžeme opřít o judikaturu soudů (pro Nařízení Brusel I rozhodnutími Soudního dvora). Soudní dvůr se zatím k určení příslušnosti na základě článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I v případě elektronického plnění/dodání zboží/poskytnutí služeb nevyjádřil, resp. zatím nebyla položena předběžná otázka v podobné záležitosti.

Lze namítnout, zda právě nedostatek soudních rozhodnutí nám nenaznačuje pravý stav věci. Neexistence judikatury k článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I v případě sporů ze smluv v rámci online obchodování a nakupování by mohlo být vnímáno z několika pohledů:

1. Mezi obchodníky nedochází ke sporům. Tento pohled nepovažujeme za zcela správný. S růstem přeshraničních styků a uzavírání smluv dochází ke zvyšování počtu sporů.
2. Mezi obchodníky dochází ke sporům, ale tyto jsou řešeny mimosoudní cestou. V případě online obchodování přichází do úvahy online způsoby řešení sporů, například tzv. online dispute resolutions, online mediace apod.⁴⁶
3. Spory mezi obchodníky jsou řešeny cestou mezinárodního rozhodčího řízení (mezinárodní obchodní arbitráže). Pro online obchodování pak můžeme zmínit online rozhodčí řízení.⁴⁷
4. Ve smlouvách mezi obchodníky jsou sjednávány prorogační doložky ve prospěch konkrétních soudů. V takovém případě by se mohl (za splnění jeho aplikačních předpokladů) použít článek 23 Nařízení Brusel I a problém s určením místa plnění/dodání/poskytnutí služby z procesního hlediska nenastává.
5. Ve smlouvě mezi dvěma podnikateli je výslovně sjednáno místo dodání nebo místo poskytnutí služby. V takovém případě k problému opět nedochází.

Jak je z provedeného rozlišení patrné, pro účely tohoto výkladu nás budou zajímat situace, kdy ani jeden z výše uvedených bodů není splněn.

Předpoklady aplikace článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I

Jak bylo uvedeno výše, pro účely aplikace článku 5 odst. 1 je nutné nejdříve kvalifikovat, o jaký **smluvní typ** se jedná. Podle této kvalifikace pak smlouvu podřadíme buď pod ustanovení článku 5 odst. 1 písm. a) nebo písm. b). Toto rozlišení je nutné s ohledem na kritérium pro určení příslušného soudu.

Dále budeme pro účely našeho výkladu rozlišovat, na **jaký typ zboží nebo služeb** byla smlouva uzavřena. Zda se jedná o kupní smlouvu na „hmotné“ nebo „digitální“ zboží, resp. smlouvu o poskytnutí „hmotných“ nebo „digitálních“ služeb. Toto rozlišení je vhodné pro zhodnocení možnosti a způsobu aplikace zkoumaného ustanovení.⁴⁸

Jak již bylo uvedeno v předchozím výkladu, zboží je zpravidla v podobě hmotné, movité věci. Zbožím ve smyslu smlouvy o koupi zboží může být i věc nehmotná, například elektronická kniha, online článek nebo časopis, softwarový program.⁴⁹

Službou ve smyslu smlouvy o poskytnutí služeb může být nabídka internetového připojení, vytvoření a správa webových stránek apod. Dalším příkladem služby může být vytvoření počítačového programu dle specifikací objednatele. Jak uvádí Wang,⁵⁰ dlouhodobé a komplexní smlouvy na vytvoření a/nebo správu software se mohou skládat z řady dílčích smluv nebo dílčích kroků, které jsou plněny v určitých časových lhůtách. Tyto jednotlivé postupné kroky mohou být placeny na základě splátek po splnění stanoveného zadání.

U některého typu (například *dodávky na míru šitých softwarových balíčků*), **nemusí být zřejmé, zda se jedná o smlouvu o koupi zboží nebo o smlouvu o poskytnutí služeb.**⁵¹ Jako další příklad bychom mohli uvést situaci: *Podnikatel z Velké Británie si u české IT společnosti z důvodů výrazně nižší ceny objedná vytvoření určitého produktu pro svého zákazníka (japonskou obchodní společnost). Česká společnost produkt vytvoří a v digitální podobě zašle přímo japonskému zákazníkovi (produkt je zaslán/stažen elektronicky, nedochází k předání na pevném nosiči). Společnost z Velké Británie za produkt nezaplatila. Jedná se v tomto případě o smlouvu na poskytnutí služby nebo o smlouvu o dílo? Podle našeho názoru by se mohlo jednat spíše o smlouvu o dílo. Závazek k placení v tomto případě je možné oddělit dodání zboží. Česká společnost by mohla žalovat na zaplacení dlužné částky žalovat podle článku 2 v místě bydliště žalovaného (ve Velké Británii) nebo podle článku 5 odst. 1 a) v místě plnění závazku, což by bylo v České republice.*

Pro **smlouvu o dodání zboží** můžeme dále rozlišit následující situace:

1. Kupní smlouva uzavřena tradičně/offline, předmětem je hmotná věc, která bude doručena fyzicky. *Například koupě počítačového hardware v kamenné prodejně.* Je-li uzavřena smlouva na zboží, které bude doručeno fyzicky, nevzniká problém. Je možné využít interpretaci článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I, která byla provedena výše, interpretaci Soudního dvora a jeho judikaturu, a ustanovení aplikovat v jeho souladu. Tento příklad nečiní problémy, v této části jej uvádíme spíše s ohledem na systematicku výkladu.
2. Kupní smlouva uzavřena tradičně/offline, předmětem je nehmotná věc. *Jako příklad lze uvést koupi počítačového software v kamenné prodejně.* Tato situace opět z hlediska článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I podle našeho názoru nemusí činit problém.

Széchenyi István Egyetem Állam - és Jogtudományi Doktori Iskola, 2011. s. 92-97. ISBN 978-963-7175-60 a další.

46 K tomu srov. například HÖRNLE op. cit., s. 74 – 90; WANG (2010) a op. cit., s. 51 – 164.

47 K tomu srov. například HÖRNLE op. cit., s. 91 a násled.; KYSELOVSKÁ (2011)a op. cit.; KYSELOVSKÁ (2012) op. cit. a další.

48 WANG, Faye, Fangfei. *Internet Jurisdiction and Choice of Law. Legal Practices in the EU, US and China.* Cambridge: Cambridge University Press, 2010. s. 261. ISBN 978-0-521-19933-9. s. 52.

49 Software je považován za zboží ve smyslu článku 2 Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí 160/1991 Sb., o Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [citováno 1.9.2012].

50 WANG, Faye, Fangfei. *Law of Electronic Commercial Transactions: Contemporary Issues in the EU, US and China.* London: Routledge, 2011. S. 270. ISBN 978-0-415-55745-0. s. 52

51 KOHL, Uta. *Jurisdiction and the Internet: A Study of Regulatory Competence over Online Activity.* Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 323 s. ISBN 978-0-521-8430-5. s. 36.

3. Kupní smlouva uzavřena elektronicky prostřednictvím webových stránek, předmětem je hmotná věc, která bude doručena fyzicky. *Jako příklad lze uvést nákup materiálu v zahraničním e-shopu.* I v tomto případě elektronizace jako taková nemá *per se* zásadní vliv na aplikaci článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I.
4. Kupní smlouva uzavřena elektronicky, předmětem je nehmotná věc, která bude doručena elektronicky. *Příkladem může být koupě počítačového programu, který je po zaplacení stažen do počítače kupujícího.* Tato situace již může přinést zajímavé otázky. Z hlediska elektronizace je to především mnohost míst plnění. Není-li výslovně sjednáno místo plnění ve smlouvě, těchto míst může být mnoho.

Pro **smlouvu o poskytnutí služeb** lze uvést podobné možnosti:

1. Smlouva o poskytnutí služeb je uzavřena tradičně/offline, předmětem je fyzické poskytnutí služeb. *Jako příklad uvádíme provádění marketingu ve vybrané zemi.* Tento případ opět v rámci našeho výkladu vlivu elektronizace není zajímavý. Můžeme odkázat na výklad provedený v předchozí kapitole.
2. Smlouva o poskytnutí služeb je uzavřena tradičně/offline, předmětem je služba v nehmotné podobě. *Jako příklad lze uvést vytvoření bannerové reklamy pro webovou stránku obchodníka.*
3. Smlouva o poskytnutí služeb je uzavřena elektronicky, předmětem je „fyzické“ poskytnutí služby. *Například elektronická objednávka provádění reklamy a marketingu ve vybrané zemi (prostřednictvím internetu, rádia, televize, letáku, předváděcích akcí apod).*
4. Smlouva o poskytnutí služeb je uzavřena elektronicky, předmětem je poskytnutí služby v nehmotné podobě. *Například elektronická objednávka na vytvoření webových stránek obchodníka, které budou dále spravovány jejich tvůrcem; zajištění nebo zprostedkování přístupu na internet; provádění reklamy prostřednictvím webových stránek;⁵² zřízení přístupu do odborné elektronické databáze apod.*

Je zřejmé, že poskytovatel služby vykonává svou činnost v místě, kde se nachází jeho zaměstnanci nebo kde se nachází jeho technické zázemí. Jak uvádí komentář k Nařízení Brusel I, kompletní poskytnutí služby vyžaduje, aby objednatel získal její výsledek nebo přístup k výsledku. Samotné poskytování služby nestačí (objednatel si objedná přístup k internetu a služba je poskytnuta v okamžiku, kdy tento přístup získá).⁵³ Dle *Mankowského* je nutné si položit základní otázku: „[...] *what should gain prevalence under b), the activity or the result?*“⁵⁴

Více míst dodání nebo míst poskytnutí služby

Kritérium místa plnění je pro určení příslušnosti soudů pro řešení sporů ze smluv v případě „elektronického“ online plnění velmi problematický.

Aplikace článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I vyžaduje, aby se místo plnění, místo dodání a místo poskytnutí služby nacházelo na území některého členského státu EU. Otázkou v této souvislosti může být právě identifikace onoho místa.

Je-li uzavřena smlouva s plněním online (například vytvoření webové stránky nebo prodej software), **míst plnění může být mnoho**. Nemusí být přesně identifikované, kde k plnění, dodání, poskytnutí služby dochází.⁵⁵ Jako další příklad lze uvést situace, kdy poskytnutí služby spočívá ve vytvoření přístupu na webové stránky, které jsou hostovány na serverech, jež se nacházejí na území různých států, odlišných od státu, na jehož území se poskytovatel služby nachází. Těmito místy v nejširší interpretaci bude každé místo, kde bude možné si například vytvořenou a spravovanou webovou stránku otevřít nebo kde bude možné si dodaný softwarový program stáhnout. Určení pravomocného soudu v takové situaci může být velmi obtížné a v rozporu s požadavkem právní jistoty a předvídatelnosti.

Podle některých autorů by mělo být do článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I vloženo ustanovení, které by výslovně upravovalo tyto situace. Podle jiných autorů by vytvoření speciálního pravidla pro elektronický obchod bylo v rozporu s filozofií článku 5 odst. 1.⁵⁶

V (nejen) mezinárodním obchodě může dojít k situaci, kdy prodávající má své bydliště nebo místo podnikání ve státě A, ale vlastní zpřístupnění softwarového programu nebo dat se provede ze státu B. Kupující si program „stáhne“ nikoliv ve státě svého bydliště C, ale pokud je například na služební zahraniční cestě ve státě D. Dlouhodobé smlouvy, jejichž předmětem je vývoj a vytvoření na míru šitého software může být plněn na různých místech v různých zemích.

Hörnle uvádí další možný příklad:⁵⁷ *Obchodní společnost si objedná software, který jí bude zaslán elektronicky, příp. bude stažen z webových stránek zhotovitele. Sídlo poskytovatele software se nachází ve Francii, kupující je domicilován v Lucembursku. Kupující využívá poskytovatele internetového připojení se sídlem v Belgii. Server hostující stahovaný software se nachází v Irsku.* Kde je v tomto případě místo plnění ze smlouvy?

Zboží v digitální podobě je nehmotným statkem. Zboží v nehmotné podobě není ze své podstaty umístěno na území některého státu. Podle *Wang* nelze uzavřít, že nehmotné zboží se nachází na disku, kam si jej objednatel stáhl. *“The fact that a party has downloaded digitised products onto his computer, so that they are located on his hard drive, does not mean that the relevant situs is the place where the computer is presently located. Rather, we must consider the more complex question of where the digitised products were located at the time of the purported dealing with them.”*⁵⁸

Vzhledem k tomu, že neexistuje judikatura Soudního dvora pro tyto případy, pokusíme se *per analogiam* aplikovat judikaturu Soudního dvora pro situace offline. Jak je nutné postupovat v případě více

52 Jak vyplývá k komentáře k Nařízení Brusel I: *“The mere accessibility of a website via the World Wide Web does not suffice.”* In: MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 212.

53 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 148.

54 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 149.

55 SVANTESSON (2012) op. cit., s. 331 – 332.

56 FAWCETT et al. Op. cit., s. 594.

57 EDWARDS, WAELDE op. cit., s. 126.

58 WANG (2010) op. cit., s. 53.

míst dodání zboží, upřesnil Soudní dvůr v rozhodnutí *C-386/05 Color Drack*.⁵⁹

Možná řešení *de lege ferenda*

V případě smluv mezi obchodníky bývá místo dodání nebo místo poskytnuté služby stanoveno výslovně ve smlouvě. Jejich určení je ovšem složitější v případě absence takového ujednání ve smlouvě. Pro zodpovězení této otázky navrhuje *Wang* několik možných řešení.⁶⁰

1. Místo, kde byly informace nahrány na webovou stránku nebo kde byly zpřístupněny (*place of dispatch/uploading*).⁶¹

Podle této varianty řešení je tedy místem dodání místo, kde byla data nebo informace nahrány na webovou stránku nebo na online uložení. Otázkou může být, které je oním místem.

Pro účely této práce a naší analýzy se podpůrně inspirováme Úmluvou OSN o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace.⁶² Dle jejího článku 10 odst. 3 „*an electronic communication is deemed to be dispatched at the place where the originator has its place of business.*“ Místem nahrání informace je tedy podle Úmluvy místo podnikání dodavatele. Podle některých autorů tímto místem může být i poloha serveru.⁶³ Zde ale může opět vzniknout problematická situace, neboť server se nemusí nacházet ve stejném státě jako místo podnikání subjektu. Obchodník může zvolit různá kritéria pro výběr serveru, jako například náklady, rychlost přenosu dat a jejich správa, právní prostředí apod. Místo, kde byly informace nahrány, může být nejčastěji spojována s místem podnikání subjektu (obchodníka).

Tento výklad podporuje i komentář k Nařízení Brusel I. Jiné řešení by podle *Mankowského* přineslo nepřijatelnou situaci, kdy objednatel by byl schopen účinně kontrolovat, kde bude informace stažena, a tím založit příslušnost určitých soudů. Stejně taky by měla být vyloučena možnost založená na místě polohy serveru. I jeho poloha může být zvolena účelově s ohledem na případné místo sudiště.⁶⁴

Problematická může být situace, kdy poskytovatel dat započne proces nahrávání informace na jednom místě, ale dokončí jej na jiném. Tuto interpretaci proto

59 „... v případě více míst dodání zboží je v zásadě třeba pro účely použití dotčeného ustanovení rozumět místem plnění místo, které zajišťuje nejužší vztah mezi smlouvou a příslušným soudem. V takovém případě se nejužší vztah nachází zpravidla v místě hlavního dodání, které musí být stanoveno v závislosti na ekonomických kritériích. Nelze-li stanovit místo hlavního dodání, každé z míst dodání má dostatečně úzký vztah s věcnými prvky sporu, a tedy významný vztah s ohledem na soudní příslušnost. Tento závěr nemůže být zpochybněn skutečností, že žalovaný nemůže předvídat, před kterým soudem tohoto členského státu může být konkrétně žalován, neboť je dostatečně chráněn, jelikož na základě dotčeného ustanovení může být v případě více míst plnění v téměř členském státě žalován pouze před soudy tohoto členského státu, v jejichž obvodu bylo uskutečněno dodání.“ Bod 40 – 44 rozhodnutí SD EU ve věci *Color Drack*.

60 WANG (2010) op. cit., s. 53 – 57.

61 WANG (2010) op. cit., s. 53; WANG (2011) op. cit., s. 38.

62 Na tomto místě je nutné uvést, že význam této Úmluvy je v českém právním prostředí minimální. United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts [online]. UNCITRAL [citováno 25.2.2013]. Dostupné z: http://www.uncitral.org/uncitral/uncitral_texts/electronic_commerce.html.

63 WANG (2010) op. cit., s. 53.

64 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 149.

nepovažujeme za zcela vhodnou. A to především s ohledem na zajištění právní jistoty a předvídatelnosti pro příjemce informace a případné třetí osoby.

2. Místo přijetí (stažení) informace (*the place of receipt/download*).⁶⁵

Dalším možným řešením je místo, kde byla data nebo informace přijaty/staženy. Nejjednodušší interpretací by mohlo být místo státu, kde se objednatel v okamžiku stažení nacházel, případně místo bydliště objednatele.⁶⁶ Tím by ale dle *Mankowského* došlo opět k nežádoucí situaci: „*This would, however, be tantamount to re-introducing normative concepts through the backdoor in spite of the fact that this rule was developed as a deviation and as opposed to normative concepts [...] and thus is bound to revert to a factual concept.*“⁶⁷

Toto řešení by bylo nepředvídatelné naopak pro prodávajícího. Ten si nemusí být vědom, na jakém místě budou data kupujícím stažena do jeho počítače.

Právní řešení nám může zkomplikovat ještě další okolnost: digitální produkt by mohl být připojen v příloze k emailu. Lze pak za místo přijetí považovat místo, kde se nachází příjemcův mailbox?

Jinou situací může být, pokud si příjemce objedná nějakou pokračující službu, například předplatné elektronického časopisu. Příjemce si pak může takovou informaci opakovaně stáhnout na jakémkoliv místě a území, kde se právě nachází.⁶⁸

Dle článku 10 odst. 3 Úmluvy OSN o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace je místem přijetí informace místo, kde má kupující místo podnikání: „*an electronic communication is received at the place where the addressee has its place of business.*“ Stejně tak podle *Wang*: „*Under these circumstances, the principal place of business of the recipient should be the appropriate situs as the place of performance of contract.*“⁶⁹

3. Místo, se kterým je poskytovatel nebo příjemce nejúžeji spojen (*closest connection*)

Jako další možné řešení navrhuje *Wang* místo podnikání, sídlo, provozovnu nebo obvyklé bydliště prodávajícího nebo kupujícího.⁷⁰ Tento výklad je podle *Wang* podpořen článkem 60 Nařízení Brusel I,⁷¹ článkem 2 směrnice o elektronickém obchodu a bodem 19 Prembule k této směrnici,⁷² článkem 31 Vídeňské úmluvy,

65 WANG (2010) op. cit., s. 53; WANG (2011) op. cit., s. 39.

66 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 149.

67 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 149.

68 WANG (2010) op. cit., s. 54.

69 FAWCETT et. al., s. 1302.

70 WANG (2010) op. cit., s. 54.

71 Článek 60 odst. 1 Nařízení Brusel I: „Pro účely tohoto nařízení se v případě společnosti nebo jiných právnických osob nebo sdružení fyzických nebo právnických osob „bydlištěm“ rozumí místo, kde má tato osoba své a) sídlo nebo b) ústředí nebo c) hlavní provozovnu.“

72 Bod 19 směrnice o elektronickém obchodu: „Místo usazení poskytovatele by mělo být určeno v souladu s judikaturou Soudního dvora, podle níž pojem usazení zahrnuje účinný výkon hospodářské činnosti prostřednictvím stále provozovny po neurčitou dobu. Tento požadavek je splněn i v případě, že je společnost založena na dobu určitou. Místem usazení společnosti poskytující služby prostřednictvím internetových stránek na internetu není místo, kde se nachází technické zařízení, jež prostřednictvím společnosti provozuje internetové stránky, ani místo, kde jsou internetové stránky přístupné, ale místo, kde společnost vykonává svou hospodářskou

článkem 15 odst. 4 Vzorového zákona UNCITRAL o elektronickém obchodu a články 6 a 10 Úmluvy OSN o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace. Všechny uvedené úpravy používají místo podnikání jako jedno z hlavních kritérií.

Podle komentáře k Nařízení Brusel I by oním místem poskytnutí služeb mohlo být místo bydliště poskytovatele služby. Tento výklad podporuje i článek 5 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I. Nařízení Brusel I tímto hraničním určovatelem klade větší důraz na činnost samotnou, než výsledek činnosti.⁷³ Tím se takto ze své podstaty odlišuje smlouva kupní a smlouva o poskytnutí služeb.

Tímto místem by mohlo také být místo polohy počítače, na který si příjemce produkt skutečně stáhl.⁷⁴

4. Lex loci server. Tedy poloha serveru, na kterém se nachází informace/data, která jsou příjemcem stanovována do počítače.

Jak uvádí *Hörnle*, v tomto případě se nejedná o vhodné kritérium pro založení příslušnosti soudu. „*However, this could be completely arbitrary, and with no obvious connection to either party, and might be moved from time to time.*“⁷⁵

Místo podnikání nebo bydliště kupujícího považuje Wang za předvídatelnější, než kritérium založené na místě stažení dat. Důvodem pro tento závěr je, že kupující/objednatel si může produkt stáhnout v okamžiku, kdy se nachází mimo místo svého bydliště nebo místa podnikání.⁷⁶ Kupující by tím mohl (zne)užít jev *forum shopping* a vybrat si pro něj nevhodnější soudiště.

Vyjdeme-li ze znění článku 5 odst. 1 písm. b), jeho text „... kde zboží bylo nebo mělo být ... dodáno,“ míří spíše k interpretaci pomocí místa, kde si kupující program nebo data stáhl. Taková interpretace je ale v rozporu s článkem 6 odst. 4 písm. a) Úmluvy OSN o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace, který uvádí: „*A location is not a place of business merely because that is where equipment and technology supporting an information system used by a party in connection with the formation of a contract are located.*“

Článek 5 odst. 1 písm. b) Nařízení Brusel I je naopak v souladu s článkem 6 odst. 2 Úmluvy OSN o uzavírání smluv prostředky elektronické komunikace, který uvádí: „*If a party has not indicated a place of business and has more than one place of business, then the place of business for the purposes of this Convention is that which has the closest relationship [zvýrazněno TK] to the relevant contract, having regard to the circumstances known to or contemplated by the parties at any time before or at the conclusion of the contract.*“

činnost. V případech, kdy má poskytovatel několik míst usazení, je důležité určit, z kterého místa usazení je daná služba poskytována. V případech, kdy je obtížné určit z několika míst usazení místo, ze kterého je daná služba poskytována, je místem usazení místo, kde má poskytovatel pro danou službu středisko činnosti.“

73 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 150.

74 EDWARDS, WAELDE op. cit., s. 126.

75 EDWARDS, WAELDE op. cit., s. 126.

76 WANG (2010) op. cit., s. 56.

Dle Wang by měl být článek 5 odst. 1 písm. interpretován tímto způsobem: „... *should be at a recipient's place of business indicated by the party. If the party has not indicated a place of business, or has more than one place of business, then the place of business should be the one with the closest relationship to the relevant contract or where the recipient's principal place of business is situated. The place to which online business activities are directed shall be considered to be most closely connected with the contract. If there is no place of business, the place of performance shall be at a recipient's domicile.*“⁷⁷

3.4.4 Shrnutí podkapitoly

V této podkapitole jsem se zabývala tzv. alternativní příslušností dle článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I. Jak vyplývá z výše uvedené analýzy, názory na možné cesty interpretace článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I v případě online plnění se liší. Vytváří se různé koncepty a přístupy. Podle našeho názoru je však nutné vrátit se ke smyslu a účelu pravidel pro založení příslušnosti v Nařízení Brusel I, a sice právní jistotě a předvídatelnosti řešení. Stejně tak je nutné mít na paměti systematicku alternativního pravidla v článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I. Není-li možné využít článek 5 odst. 1 písm. b), je nutné se vrátit do článku 5 odst. 1 písm. a).⁷⁸ Náš závěr musíme opřít o základní smysl alternativního pravidla v článku 5 odst. 1. Jedná se o výjimku z obecného pravidla podle článku 2, která má spor ze smluv přiblížit soudišti. Nemůže-li být místo plnění jasně určeno, je nutné se vrátit do pravidla základního žalovat dle místa bydliště žalovaného.

V úvodní kapitole jsem si stanovila druhou pracovní hypotézu: **Kritéria tzv. alternativní příslušnosti dle článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I nezajišťují právní jistotu a předvídatelnost stran pro určení příslušného soudu ve sporech ze soukromoprávních obchodněprávních vztahů s mezinárodním prvkem vznikajících v online prostředí.** Tato hypotéza byla potvrzena.

3. Závěr

V tomto příspěvku jsem se zabývala analýzou pravidel pro založení mezinárodní pravomoci (příslušnosti) soudů ve sporech ze smluv mezi podnikateli, které byly uzavřeny nebo plněny online. Svou analýzu jsem založila na článku 2 a článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I.

Jak jsem uvedla v úvodní kapitole, určení pravomocného soudu je ve vztazích s mezinárodním prvkem klíčové. *Forum* neboli soudiště ovlivňuje řadu dalších právních otázek, které mají své důsledky do hmotného práva.

Vzhledem k rozvoji nových komunikačních a informačních technologií dochází k nárůstu přeshraničních obchodněprávních vztahů. S tím roste počet přeshraničních sporů.

Nejen pro další vývoj vnitřního trhu v rámci Evropské unie, ale také pro rozvoj elektronického a potažmo mezinárodního obchodu ve 21. století je

77 WANG (2010) op. cit., s. 56 – 57.

78 MAGNUS, MANKOWSKI op. cit., s. 150.

nutná vysoká míra v právní prostředí. Jedním z jejich aspektů je předvídatelnost a právní jistota stran při určení příslušného soudu.

Z mé analýzy vyplynulo, že pravidla pro určení příslušného soudu v rámci Nařízení Brusel I jsou elektronizací ovlivněna. Výrazný vliv elektronizace se projevuje především v článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I. Toto ustanovení patří mezi nejvýznamnější v rámci Nařízení. Smlouvy mezi obchodníky tvoří páteř mezinárodního elektronického obchodu. Je-li toto ustanovení aplikováno pro určení příslušnosti ve sporech ze smluv, které jsou plněny online, nezajišťuje právní jistotu a předvídatelnost stran.

Jak vyplývá z výsledků práce, elektronizace má důsledky do oblasti mezinárodního práva soukromého. Některé otázky jsou prozatím řešeny více na úrovni teoretické a doktrinní. Vzhledem k významu mezinárodního práva soukromého a procesního v dnešní globalizované společnosti je tyto otázky nutné zkoumat i z ryze praktických důvodů. A právě (mezinárodní) elektronický obchod a řešení sporů je tím nejlepším příkladem.

4. Seznam použitých zdrojů

- DRLIČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza. Osobní působnost Nařízení Brusel I ve světle probíhající revize. In: ŽATECKÁ, Eva; KOVÁČOVÁ, Lucia; HORECKÝ, Jan; VOMÁČKA, Vojtěch. *COFOLA 2011: The Conference Proceedings* [online]. 2011. Brno: Masarykova univerzita, 2011, od s. 526-550, 1772 s [citováno 24.12.2012]. ISBN 978-80-210-5582-7. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/sbornik.pdf>.
- EDWARDS, Lilian; WAELDE, Charlotte. *Law and the Internet*. Third Edition. Oxford: Hart Publishing Ltd., 2009. 713 s. ISBN 978-1-84113-815-2.
- FAWCETT, James, J; HARRIS, Jonathan, M; BRIDGE, Michael. *International Sale of Goods in the Conflict of Laws*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 1458 s. ISBN 0199244693.
- GILLIES, Lorna, E. *Electronic Commerce and International Private Law. A Study of Electronic Consumer Contracts*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited, 2008. ISBN 978-0-7546-4855-0.
- HÖRNLE, Julia. *Cross-border Internet Dispute Resolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 286 s. ISBN 978-0-521-89620-7.
- KOHL, Uta. Eggs, Jurisdiction and the Internet [online]. *International and Comparative Law Quarterly*. 2002, Vol. 51, s. 555 – 582 [citováno 12.9.2012]. Dostupné z: www.heinonline.org. S. 556 – 557.
- KOHL, Uta. *Jurisdiction and the Internet: A Study of Regulatory Competence over Online Activity*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 323 s. ISBN 978-0-521-8430-5.
- KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 6. vyd. Brno: Doplněk, 2004. 458 s. ISBN 1081-278-2004.
- KYSELOVSKÁ, Tereza. Electronization, Globalization and Their Influence on Private International Law. In: KUNOVÁ, V. *Law as a Unifying Factor of Europe – Jurisprudence and Practice: Harmonization and Unification of Law in the European Context*. Bratislava: Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2011. S. 163 – 168. ISBN 978-80-7160-307-8.
- KYSELOVSKÁ, Tereza. Online spotřebitelské smlouvy a hraniční určovateli „zaměřování“ činnosti ve světle judikatury Soudního dvora Evropské unie. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2011, roč. 19, č. 3, s. 221 – 226. ISSN 1210-9126.
- KYSELOVSKÁ, Tereza. Rome I Regulation and the Law Applicable to Internet-Related Consumer Contracts. In: SMUK, Peter. *Az állam és jog alapvető értékei II. Győr : Széchenyi István Egyetem Állam – és Jogtudományi Doktori Iskola*. 1. vyd. Győr: Széchenyi István Egyetem Állam – és Jogtudományi Doktori Iskola, 2011. s. 92-97. ISBN 978-963-7175-60-2.
- KYSELOVSKÁ, Tereza. Interpretace článku 5 odst. 1 Nařízení Brusel I a hraničního určovatele „místo plnění“ v případě B2B online smluv. In: ŽATECKÁ, Eva; KOVÁČOVÁ, Lucia; NECHVÁTALOVÁ, Lucia; VOMÁČKA, Vojtěch. *COFOLA 2012. Sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 1724 s., od s. 998-1005 [citováno 26.12.2012]. ISBN 978-80-210-5929-0. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2012/sbornik-cofola-2012.pdf>.
- KYSELOVSKÁ, Tereza. *Elektronizace a její vliv na vybrané segmenty mezinárodního práva soukromého a procesního* [online]. 2013 [citováno 30.4.2013]. Dizertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/107801/pravf_d/.
- MAGNUS, Ulrich; MANKOWSKI, Peter. *Brussels I Regulation*. München: Sellier European Law Publishers, 2007. 852 s. ISBN 978-3-935808-32-3.
- MAREŠ, David. *Vybrané právní aspekty elektronického obchodu* [online]. 2011 [citováno 26.12.2012]. Dizertační práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/41916/pravf_d/.
- Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad publikace Evropské unie [citováno 1.9.2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad publikace Evropské unie [citováno 1.1.2013]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.
- PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 409 s. ISBN 978-8074000348.
- POLČÁK, Radim. *Introduction to ICT Law (Selected Issues)*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 2007. 185 s. ISBN 978-80-210-4302-2.
- POLČÁK, Radim. *Internet a proměny práva*. Praha: Auditorium, 2012. 388 s. ISBN 978-8087-28422-3.
- REED, Chris. *Making Laws for Cyberspace*. Oxford: Oxford University Press, 2012. 249 s. ISBN 978-0-19-965760-5.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda; TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (v občanských otázkách)*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2005. 401 s. ISBN 80-210-3054-2.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 552 s. ISBN 978-80-7357-562-5. S. 214.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda; VALDHANS, Jiří; DRLIČKOVÁ, Klára; KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-016-5.

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 1. března 2005, Andrew Owusu proti N. B. Jackson, jednajícimu pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“, a dalším, věc C-281/02. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad publikace Evropské unie [citováno 28.12.2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 16. července 2009, Zuid-Chemie BV proti Philippo's Mineralenfabriek NV/SA, věc C-189/08. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad publikace Evropské unie [citováno 20.12.2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/>.

SVANTESSON, Dan Jerker B. „Imagine there's no countries...“ – Geo-identification, the law and the not so borderless Internet [online]. *Bond University Law Papers*. Faculty of Law, 2007 [citováno 12.1.2013]. Dostupné z: http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1131&context=law_pubs

SVANTESSON, Dan Jerker B. How Does the Accuracy of Geo-location Technologies Affect the Law? [online]. *Masaryk University Journal of Law and Technology*, 2008, Vol. 2, Issue 1, s. 11 – 21 [citováno 11.1.2013]. Dostupné z: http://mujlt.law.muni.cz/storage/1234798550_sb_02_svante-sson.pdf.

SVANTESSON, Dan Jerker B. *Private International Law and the Internet*. Second Edition. The Netherlands: Kluwer Law International, 2012. 557 s. ISBN 978-90-411-3416-5.

United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts [online]. UNCITRAL [citováno 25.2.2013]. Dostupné z: http://www.uncitral.org/uncitral/uncitral_texts/electronic_commerce.html.

WANG, Faye, Fangfei. *Internet Jurisdiction and Choice of Law. Legal Practices in the EU, US and China*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. s. 261. ISBN 978-0-521-19933-9.

WANG, Faye, Fangfei. *Law of Electronic Commercial Transactions: Contemporary Issues in the EU, US and China*. London: Routledge, 2011. S. 270. ISBN 978-0-415-55745-0.